

Uilen

**Hoe vindt
een uil in
het donker
zijn prooi?**

Uilen

Voor de oude Grieken een symbool van kennis en wijsheid. Voor de Romeinen een onheilsvoorspeller en voor de Tartaren heilig. Al duizenden jaren zijn uilen beroemd en berucht! Geheimzinnig of niet; door het werk van onderzoekers, weten we tegenwoordig veel over uilen. We weten welke soorten er zijn, wat ze eten, waar ze leven en wat hun bedreigingen zijn. Gelukkig begrijpt tegenwoordig bijna iedereen dat uilen nuttig zijn en het beschermen waard.

Onze uilen

In Nederland broeden tegenwoordig 6 soorten uilen. Je kunt ze alle zes het hele jaar zien; of meestal horen. De meeste uilen zijn namelijk nachtvogels. Denk niet dat ze allemaal in oude bossen zitten, want elke uilensoort heeft zijn eigen leefgebied.

Wat is een uil?

Met hun haaksnavel en scherpe klauwen, lijken uilen op de dagroofvogels als de buizerd en de torenvalk. Toch zijn ze geen familie van elkaar. Vogelonderzoekers vinden dat er grote verschillen zijn tussen uilen en roofvogels.

- Uilen hebben klauwen die ze heel wijd kunnen spreiden zodat ze meer kans hebben de prooi te grijpen; op de tenen zitten veertjes
- Op de vleugelveren van een uil zit een soort fluweelachtig dons, aan de rand zit een fijne franje; hierdoor kan een uil geruisloos vliegen
- Een uil heeft heel grote ogen die voor in de kop staan. Uilen moeten hun hele kop draaien.
- Uilen hebben een “sluier” van stijve veertjes rond hun ogen. Hierachter zitten de oren.
- De twee oren van een uil zijn niet even groot. Zo kunnen ze op het gehoor beter afstand en richting schatten.

Kijken

Om in het donker muizen te vangen, moet je goede ogen hebben. En dat heeft een uil! De ogen van een uil zijn heel gevoelig voor licht. Als het zó donker is dat wij echt niets meer zien, dan kan een uil nog prima de muizen zien scharrelen. Uilen kunnen ook heel goed diepte zien. Je kunt pas diepte zien als je met twee ogen tegelijk naar iets kunt kijken. Uilen hebben, net als roofvogels, de ogen aan de voorkant van de kop zitten. De meeste andere vogels hebben de ogen aan de zijkant van de

Kerkuil

kop. Zo kunnen ze naar alle kanten tegelijk kijken. Als je goed diepte kunt zien betekent dat je heel goed afstand kunt schatten. Dit is natuurlijk heel handig als je een prooi wilt vangen.

Horen

Een uil kan niet alleen heel goed zien; hij kan ook erg goed horen. Achter het gezicht of de “sluier” zitten enorme oren. Ze zitten verborgen onder de kopveren en je kunt ze dus niet zien. Uilen kunnen de kleinste ritseltjes en piepgeluidjes horen. Ook kunnen ze heel goed horen waar het geluid vandaan komt en hoe ver het is. Dit komt omdat de oren niet het zelfde zijn. Met de een kunnen ze horen of het geluid van boven of beneden komt en met de ander horen ze af het geluid van links of rechts komt. Als het zo donker is dat ook uilen niets meer zien, dat gebeurt bijna nooit, dan nog kan een uil een prooi vangen op zijn gehoor.

Uilenmenu

Iedere uilensoort heeft zijn eigen menu. Wat uilen eten kun je ontdekken door braakballen van uilen uit te pluizen. Uilen slikken hun prooi in zijn geheel in. In de maag wordt niet alles verteerd. Van de restjes, zoals haren, veren, dekschilden van kevers, schedeltjes en botjes wordt een bal gekneet die ze uitbraken. Onder vaste slaapplekken van een uil kun je veel van deze “uilenballen” vinden. In de braakballen van steenuilen vind je veel resten van kevers en slakkenhuisjes. Kerkuilen eten meer spitsmuizen dan andere uilen. Ransuilen en velduilen eten allerlei soorten muizen, vooral veldmuizen. Maar ze zijn ook niet vies van een zangvogeltje. De bosuil heeft een zeer gevarieerd menu. Muizen, kikkers, mollen, ratten, kevers, spreeuwen en andere vogels; alles kun je verwachten. Soms worden er wel eens resten van een sperwer in de braakballen van een bosuil gevonden.

Winter: maak een muizenhaard

In een koude winter met veel sneeuw komen uilen moeilijk aan voedsel. Muizen zitten dan in holen onder de sneeuw. Je kunt uilen dan helpen door een “muizenhaard” te maken. Dit is niet moeilijk: Maak een grote hoop takken en strooi hier elke week graan in. In een schuur waar een kerkuil zit kun je flink wat hooi op een hoop gooien en hierin graan strooien. Zo maak je sneeuwvrije plekjes waar veel te eten is: reken maar dat dáár muizen op af komen.

Kerkuil

Verkeersslachtoffers

Ruige graslanden met bloemen, zaden, insecten en muizen, vind je in Nederland niet meer zoveel langs akkers. Dat soort muizenrijke plekjes vind je behalve in natuurgebieden vooral langs wegen: de wegbermen. Vooral dáár jagen uilen. Je kunt je voorstellen dat de uilen veel gevaar lopen. En inderdaad: veel uilen botsen tegen langsrazende auto's en worden zo doodgereden. Kerkuilen, bosuilen, ransuilen en steenuilen worden veel gevonden.

Bosuil

Bosuil *L(lengte van snavelpunt tot staartpunt) 37-39 cm, SW (spanwijdte) 94-104 cm*

Onze grootste algemene uil. Hij is ongeveer zo groot als een zwarte kraai. De bosuil heeft een goede schutkleur: bruin of grijs gestreept. De ogen zijn koolzwart. Omdat de bosuil een echte nachtvoegel is, zul je hem vaker horen dan zien. Hij is de uil die het bekende uilengeluid maakt: hoew.....woe-woe-oe-oe. Overdag zit hij doodstil op een tak of in een hol in een boom; “roesten” heet dat. Hierbij komt de schutkleur goed van pas zodat hij niet zoveel gepest wordt door andere vogels. Zoals zijn naam al zegt, komt de bosuil voor in gebieden met veel bos. Maar ze broeden ook in parken en zelfs in de stad. In Nederland broeden ongeveer 5000 paar bosuilen, meestal in een boomholte en soms in een nestkast. Bosuilen zijn felle jagers. Ze eten bijna alles wat ze te pakken kunnen krijgen. Zelfs een enkele sperwer en soortgenoten.

Ransuil

Ransuil *L 35-37 cm, SW 84-95 cm*

Ransuilen zijn iets kleiner dan bosuilen en hebben een paar “oor”-pluimen op de kop. In werkelijkheid zijn dit geen oren. De ogen zijn oranje. Het geluid is een langgerekt oe-oe-oe-oe; heel anders dan van een bosuil. Ook ransuilen zijn te vinden in de buurt van bos, vooral met naaldbomen. In de winter zoeken ransuilen elkaar op om in een groepje de dag al slapend door te brengen. Soms zitten er wel twintig of dertig bij elkaar in één boom. De ransuil is dus meer een zwerver dan de bosuil. Daarom zijn er in het ene jaar meer ransuilen dan in het andere jaar. In ons land broeden tussen de 7.000 en 10.000 partjes.

Velduil

Velduil *L 34-42 cm, SW 90-105 cm*

De velduil lijkt op de ransuil, maar zijn oorpluimen zijn veel kleiner en zijn ogen zijn geel. In Nederland broeden nog geen 50 paar velduilen (vooral op de Waddeneilanden). Toch zien veel mensen vaker een velduil dan andere uilen. Dat komt omdat velduilen vooral overdag en in de schemering jagen. Ze leven in open gebieden zoals moerassen en duinen.

Van alle uilen, zwerven velduilen het meest rond. Als er weinig voedsel te vinden is, kunnen ze makkelijk honderden kilometers verder vliegen. Soms komt het voor dat daarom uilen uit Noord-Europa naar ons land komen, zodat er dan in een keer veel meer te zien zijn. Er is een verhaal van een zeeman die een velduil op zijn schip zag landen terwijl het dichtst bij zijnde land 1000 km. ver was.

Kerkuil *L 33-39 cm, SW 85-93 cm*

Deze uil lijkt veel spookachtiger dan de andere uilen. Dat komt door zijn witte “sluier” (gezicht) en de zwarte ogen. Bovendien zijn sommige kerkuilen ook nog eens wit op hun buik en ondervleugels. De bovenkant is geelbruin met grijze vlekjes. De kerkuil broedt graag in schuren en kerktorens. Een goede nestplaats alleen is niet voldoende. Er moet ook veel voedsel te vinden zijn (muizen). Het liefst jaagt hij langs heggen, ruige grasbermen en houtwallen. In de moderne landbouw zijn dit maar obstakels. Daarom verdwijnt dit landschap steeds meer. Daar komt nog bij dat moderne schuren en kerken niet meer geschikt zijn om te broeden. Van de minstens drieduizend broedparen in de jaren zestig waren er eind jaren zeventig nog geen 100 meer over. Door onder andere het ophangen van nestkasten gaat het nu weer beter met de kerkuilen. De laatste jaren schommelt het aantal rond de 1000 paren. In jaren dat er veel muizen zijn kunnen dat er zelfs wel 1400 zijn.

Steenuil *L 21-23 cm, SW 50-56 cm*

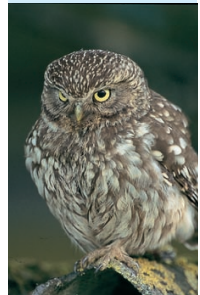
Ons kleinste uiltje is nauwelijks groter dan een merel. Hij heeft gele ogen, een korte staart en is grijsbruin met witte vlekken. Het geluid is heel anders dan van andere uilen: een schel “kieuw” of een langgerekt pót. Net als de kerkuil broeden steenuilen in onze landbouwgebieden; vaak in een hol van een oude fruitboom, een knotwilg, in een schuurtje of in een nestkast. Ook steenuilen hebben last van de moderne landbouw. De oude hoogstamboomgaarden worden steeds meer vervangen door kleine boompjes waarvan het fruit veel makkelijker te plukken is en oude schuurtjes met kieren en gaten zijn ook steeds minder te vinden. Omdat het op boerderijen steeds schoner wordt zijn er steeds minder muizen te vinden. Hierdoor hebben naast de kerkuilen ook de steenuilen het moeilijk. De aantallen broedparen nemen steeds verder af. Er broeden nu nog 8.000 tot 12.000 paren in ons land.

Oehoe *L 60-75 cm, SW 160-188 cm*

Deze joekel is tegenwoordig de zesde uil die in Nederland te zien is. Al een paar keer heeft er een paartje gebroed in een oude steengroeve

Kerkuil

Steenuil

Oehoe

en er zijn ook jongen uitgevlogen. Ze zijn wel erg zeldzaam want het is het enige paartje in ons land. Deze vogels vangen grote prooien en hebben daarvoor veel ruimte en rust nodig. Vandaar dat er in ons drukke landje niet veel zijn.

Onregelmatige bezoekers

De Ruigpootuil is een kleine uil (*L 24-26 cm, SW 52-58 cm*) die af en toe eens in ons land voorkomt. Meestal wordt dan 's nachts een mannetje roepend gehoord in een naaldbos. Ruigpootuilen zijn alleen 's nachts actief, je zult ze dan ook niet snel overdag te zien krijgen. Ze broeden het liefst in nestgaten van zwarte spechten.

De dwergooruil is nog kleiner (*L 19-20 cm, SW 50-54 cm*) dan onze steenuil. Deze soort is pas een paar keer in ons land gezien; of liever gehoord. Ook deze uilen zijn alleen 's nachts actief en hebben zo'n goede schutkleur dat je ze overdag ook bijna niet kunt zien tegen een boomstam. In 1998 heeft er één een paar dagen in de buurt van Nijmegen gezeten. Deze uilen leven vooral van grote insecten.

Wat doet Vogelbescherming Nederland?

Vogelbescherming Nederland zet zich in voor alle in het wild levende

vogels en hun leefgebieden. Vogels geven als geen andere diergroep de toestand van natuur en milieu aan. Gaat het slecht met een vogelsoort, dan is dat een signaal dat er iets mis is met zijn leefomgeving. Vogels zijn dus niet alleen het beschermen waard vanwege hun mooie kleuren, afwisselende zang en indrukwekkende vliegkunst, maar ook als boodschappers over de natuur. Dit geldt zeker voor uilen als toppredators. Vaak heeft het beschermen van vogels een positief effect op natuur en landschap. Vogelbescherming Nederland is de oudste natuurbeschermingsorganisatie in ons land. In 1999 bestond zij 100 jaar. Voor bijvoorbeeld de kerkuil is een speciaal beschermingsplan gemaakt. Door het hele land zijn vrijwilligers actief met het plaatsen van nestkasten en het ringen van kerkuilen. Gelukkig gaat het nu weer wat beter met de kerkuilen.

Als landelijke organisatie richt Vogelbescherming Nederland zich op het beïnvloeden van de wetgeving over vogels en natuur. Daarnaast zet ze zich in voor de bescherming van Belangrijke Vogelgebieden. Alle zeldzame en bedreigde vogelsoorten zijn door de vereniging op een lijst gezet. Op deze Rode Lijst staan 57 soorten, zoals de steenuil, kerkuil, ijsvogel, grutto, ooievaar, lepelaar en dwergstern. Om ervoor te zorgen dat deze soorten in Nederland blijven bestaan, maakt Vogelbescherming Nederland bijvoorbeeld beschermingsplannen.

In heel veel landen bestaat er een organisatie zoals Vogelbescherming Nederland. Om deze organisaties goed te laten samenwerken is BirdLife International opgericht. Dit is de wereld vogelbeschermingsorganisatie. Op deze manier wordt geprobeerd zo goed mogelijk alle vogels en hun leefgebieden in de wereld te beschermen.

Je hebt nu veel gelezen over de uilen. Wij hopen dat je met al deze informatie een goede spreekbeurt kunt houden of een mooi werkstuk kunt maken.

Heel veel succes!

Vogels beschermen helpt! Help je mee?

Vrije Vogels

Om ons in te kunnen blijven zetten voor de vogels is de steun van actieve mensen nodig. Jij kunt ons helpen door lid te worden van de Vrije Vogel Club. Je ontvangt dan zes keer per jaar het spannende en kleurrijke tijdschrift Vrije Vogels met mooie verhalen over allerlei soorten vogels en informatie over het werk van Vogelbescherming Nederland. En dit voor maar vijftientig gulden per jaar. Nog geen lid, word het nu!

Welkom in het Vogelinformatiecentrum!

Vogelbescherming Nederland verkoopt vele artikelen waarmee je beter kunt genieten van vogels. Voor verrekijkers, vogelgidsen, boeken over vogelgebieden, cd's en cd-rom's met vogelgeluiden, laarzen, waterdichte jassen of gewoon een leuk cadeau, ben je in het Vogelinformatiecentrum van Vogelbescherming Nederland aan het goede adres. Leden krijgen op veel artikelen een flinke korting. Door artikelen in het Vogelinformatiecentrum te kopen steun je het werk van de vereniging. Ook met alle vragen over vogels en vogels beschermen kun je er terecht.

Het adres is: Dribergseweg 16 c, 3708 JB Zeist.

Telefoon: 030-6937777